

Iktatószám

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

725.091

Hely

Idő

"1913"

Személy

Szerző Demeter

Cím Új ház, régi környezet.

Forrás: Vallalkozók közlönye

Bp.

1913 X/7

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fü)

ÚJ HÁZ, RÉGI KÖRNYEZET.

Aki felmegy a Várba s végig sétál a régi időkből való utcákon, ebben a kedves és patinás környezetben, egyre több új házzal találkozik össze. Nem valószínű azonban, hogy ez a találkozás, a Vár utcáin történő éfajta szemlélet, reá nézve a kellemes és választékos örömök perceit fogja nyújtani. Sőt, ép ellenkezőleg.

Pedig, azok az építők, akik a Vár új három- és négyemeletes házainak szerzői, nem mondhatni, hogy gyengébb tulajdonságokkal rendelkező képviselői az architektúra nemes mesterségének, mint általában ideát, Pesten, a különböző utcák gyorskezü művészei. Egy család ez, amely a Vár ózondusabb levegőjében ép úgy nem tagadja meg magát, mint a külső Lipótváros valamely ma kövezett utvonalaának frontján. Egy család ez, s egyek a gyermekei és: a házak, amelyek kivül és belül, térbeli megszerkesztésükön s formái elgondolásukon, egyaránt vörös fonálként húzódik végig a sablon. A különbség legfeljebb csak az, hogy az egyikben újabb, a másikon régibb divatu semmit mondás van jelen. Mégis: tessék megnézni egy körülbelül azonos építészeti pozícióju, egymástól értékre alig különböző házat Pesten, valamely közömbös terésvárosi ponton, s fent a Várban, a hirtelen szöggel megtörő utcák és magas tetejü, ódon falu házak esőtől és viszontagságoktól vert sorában. A különbség nagy. A különbség, hogy míg ideát, Pesten ezt a házat nem vesszük észre, vagy legalább nem háborgunk okvetlen miatta.

a Vár miliójében nem tudjuk elviselni. Valószínűleg fizikai fájdalmat okoz, olyan, mint egy önmagáról megfélemező kiáltás, az izlés rendjétől fegyelmezett társaságban.

Az a kontraszt, amely itt, a Vár utcáin így előáll: a modern intézmény és a régi környezet kontrasztja. Ugy tetszik talán, mintha új volna, holott valójában oly idős, mint maguk a városok. A história egész folyamán kimutatható, valahányszor az apák kövei mellé a fiuk is odateszik építményeiket, valahányszor új szükségletekkel s egy más izlés termékenyítésével bővül s változik a város. A császári Rómában épp úgy nem volt ismeretlen, mint a középkori Firenzében vagy a mai Párisban. A fiatal, márol-holnapra kinövő városoknak természetesen nem kell e kontrasztból előálló helyzettel s nehézségekkel bibelődniök. Melburne-nek ugyanúgy nem okoz gondot, mint a mai Budapest kilentized részének. De a régi Bécsben már nem egy helyütt előáll, s itt, valamint a délnémet s még inkább az olasz

városokban, sokkal inkább érezhető e viszony zökkenője: a régi környezetbe behelyezkedni nem tudó, sőt szálnalmas látványt nyújtó mai építmény.

Mielőtt azonban arra felelnénk, hogy mi ennek az oka, mi idézi elő ezt a bántó, egy dissonáns akkord kellemetlen ízével ható zavart: előbb, röviden egy másik, idetartozó kérdést próbálunk vizsgálni. Azt, hogy régi környezetben, sok százestendő házak közt, ahol barokk, gót, vagy reneszánsz szomszédság határolja a mai építőt: miként helyes és kívánatos az építés?

Első pillanatra, valószínű, hogy valaki azt fogja itt mondani: teljesen abban a stílusban, ami a környezeté. Az építő hűen idomuljon, lehetőleg a legapróbb részletekig, a történeti építmény formáihoz. Kétségtelen, hogy ebben az okoskodásban van valami megvesztegető. De ha erősebben forgatjuk, lehámlik róla az igazság látszata. Mert tegyük fel, hogy adva van például egy gót környezet, ahová mai házat kell emelni. Az építő pedig követi ezt az elvet. Követi s nemcsak rokon stílusban, történeti formákkal dolgozik, hanem mindenféle mesterkedésekkel, még a régiség patináját is rá tudja csenni muakájára. Már most, mi lesz az eredmény? Legjobb esetben, egy sikerült utánzat, amely a művész munkának épp leglényegesebb tulajdonságát nélkülözi s amely minden sikerültsége mellett se tudja megadni azt az illúziót, ami a valóban régi eredetű architektúráké.

Ellene szól aztán ez elv követésének az is, amit bárki megfigyelhet régi városokban, ahol igen sokszor oly különböző architektúra fogódkiz össze szoros közelséggel, amelynek stílusát, világát egymástól nagy idő választja el. Barokk építményhez tapad gót, reneszánszhoz rokoko stb. Sőt nem egyszer ugyanegy építmény különböző része más-más stílus. Van oly templom is, amelynek apsisa bazilika hagyomány, főhajója gótikus, kapuja pedig a homlokzat felől copfos.

Mit bizonyít ez? Azt, hogy amikor egy gót ház mellé barokk került: akkor egy, az illető időnek megfelelő modern építés történt.

Nem az az elv követődött, amit az elébb említettünk, hogy a régi környezetbe okvetlen e meglevő történeti miliő formáival kell építeni, hanem egy másik elv, amely az ily környezetben épen nem találja sértőnek és lehetetlennek a korszerűség követését. E szerint tehát, régi házak közt, minél erősebb valakiben a teremtő képesség, annál inkább így fog építeni: korszerűen, tehát modernnek nevezhető módon. S ha így jól épít, ha modern stilü házát be tudja illeszteni a patinás kövek közé: akkor nem lesz senki, aki az új ház és régi környezet bántó, ma felette gyakori, szerencsétlen kontrasztját érzi. Mint ahogy egy nürnbergi utcán, vagy olasz városkákban, egy műtörténeti professzor se kifogásolta még valamely reneszánsz ház mellett egy XVIII. századbéli barokk ház közelségét. A baj, a hiba tehát, amit kifogásoltunk, s ami nálunk szemléltető módon adódik a Várban: nem a stilusban van. hanem az építészeti színvonal különbségében. Organikus hibákban, tudásbeli fogya-

tékosságban. Mert, ha a stilus volna az ok, akkor — hogy közeleső példát emlitünk — a pénzügyministerium, a Mátyás templom mellett, tökéletes megoldása volna e problémának. A pénzügyministerium ugyanis gót. Mindazonáltal mi el tudjuk képzelni a Mátyás templom szomszédságának stilszerűbb megoldását, sokkal radikálisabb alapról. Nem gót és longobard módon, hanem a ma alakuló formányelven, Csak ember akadjon rá.

Demeter.